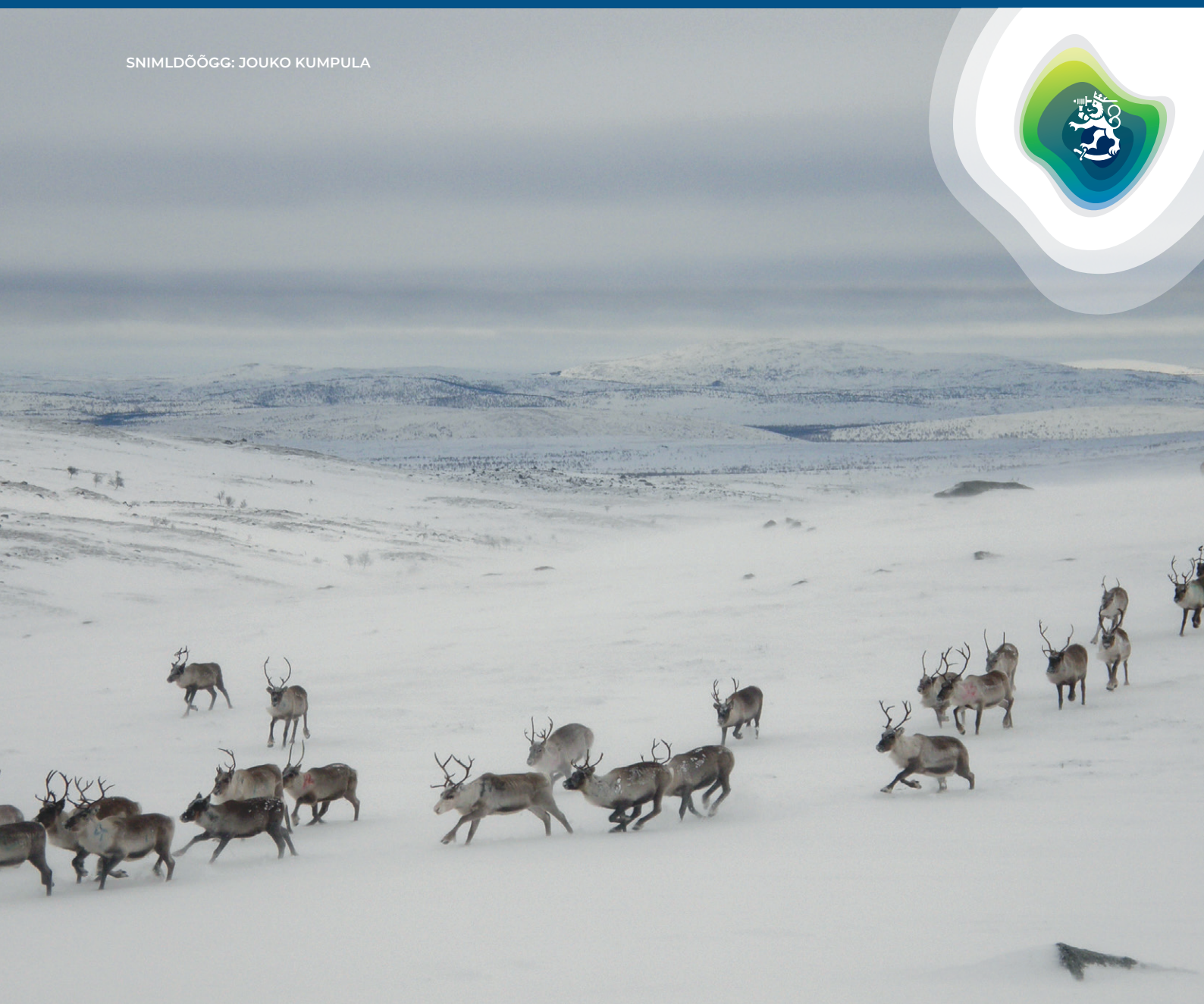

Puä33tääl pue'ttiäai'jtuâjj-jook looproortt:

**KA'NNTEEI, ĶEÂLL'JEEI
DA KULTTUURSÂNJI MIÂRKTEEI
PUÄ33TÄÄL ÅRRA**

**E'tkkõs viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki hâidd-
da ââ'nneplanin di siâzztõõzz jee'res puä33tääl
oudâsviikkâmtaarin**

SNIMLDÕGG: JOUKO KUMPULA

TUÂJJ-JOOUK TUÂGGAŽ

Šuurmõs soovšum puäz3läägg -tuâjj-joukk (MMM039:00/2018) e'tkkii puäz3lääggai lââ'sstâimman raajjâmnalla õõlgteei paalgâskââ'dd mie'ldd viistsâi'j da kuäivaspaai'ki hâidd- da ââ'nneemplaan. Tâin lij miârktõs viikkâd oudâs puäz3lääggai meâldlaž viistsâi'j da kuäivaspaai'ki keäll'jeei âânmmõžž.

Mädd- da meä'cctäälministeria (MMM) šiöttii 1.11.2021 puäz3tääll pue'ttiäi'jtuâjj-jouok, koon tuâjjan õõlgi valmstõõllâd tâimmam-mall täid viistsâi'j da kuäivaspaai'ki hâidd- da ââ'nneemplaaid. Tuâjj-jouok tuâjjan leäi ärvvtõõllâd še halltõsprograamm täävtõõzzi meâldlaž jee'res puäz3tääll oudâsviikkâmtaarbaid, koin "ou'deet puäz3tääll oudnummuž ka'nntee'jen, keäll'jee'jen ja kulttuursânji miârkteei jie'llemvue'kken". Tuâjj-jouok uu'di vuei'tlvažvuõđ noorrâd jie'llemvue'jj da tõn čõõnâsjooukid tu'mmjed puäz3tääll tuõivvum pue'ttiaai'jid, da tääimaid tõi ärra.

Puäz3tääll ju'n valmšša vä'žlõs toi'mmjempirrõõžžast leät vuõinum odđ vaiggâdvuõđid tuâjj-jouok tâimmpoddân. Ruõššjânnam kõrmmummuš Ukrainaa'je lij jâ'ttam hõõ'ddi kalšmõõvmmõõžž, koon vaaiktõõžž tãbdje puäz3täälast ouddâl puki puälddemaansu, rehui da tâ'Immeemaunnsi kuuli pääi'k. Änn'jõž geopolitiitlaž vue'kk, COVID-pandemia, da äimmõsmuttâž lâsnummuš vä'lddve'rddsagstõõlmõ'sše liä õõutsâi'jest põhttam puk Lää'dd jie'llemvue'jjid odđnallšem pannsnäätasvuõđ äigga. Seämma vuâra huällainsmâttmõõžž da raajjstaanvuõđ taarb kä'ğge alggpuu'ttõõžž, še puäz3jie'llemvue'jj, miârktõõžž tä'st odđ vue'jjest.

TUÂJJ-JOOUK VISIO LIJ, što va'žžtõõžžin huõl'kani Lää'ddjânnam puäz3hâidd lij še juätkast ka'nnteei, keäll'jeei da kulttuurlânji miârkteei jie'llemvue'kk vee'zz puäz3hâiddamvuu'dest. Puârastpi'rğgee puäz3jie'llemvue'jj čâđđmest liä keäll'jeeinalla hoiddum da ri'jtteei viistsâi'j da kuäivaspääi'k di puõccui da puäz3hoi'ddjee'ji pue'rrvâjjam.

Puäz3hâidd lij vääžnai da jie'lli pie'kk sää'm da tâ'vvlää'dd kulttuur da âân tuõ'll'jee'li vuu'di kulttuursaž jiijjâsnallšemvuõđid. Jie'llemvue'jjest liä mie'ldd puk puõlvvõõgg da jee'res sooggbeä'l. Suä'rğğ keäss mie'ldd nuõrid da se'rddai puõlvvõõggâst nobba. Sää'm-maall puäz3hâidd tuõ'llai pukid koumm jee'res Lää'ddjânnmest mainstem sää'mkiõl, da lij veäl miârkteei pie'kk jie'lli sää'mkulttuur.

Jie'llemvue'jj tällõõžžlaž vue'kk lij pue'rr da tõt lij keäll'jeei vuâđast. Puõccu, puõccuvue'žž da jee'res puäz3ouddsid, tõi'd uu'det äärv. Paalgâskââ'dd da Jie'llemvue'kknee'kk pâ'stte viikkâd oudâs toi'mmjummšes da investâ'stted puäz3hâaidast taarbšem rajlmid, mašinaid da aparaattid. Jõnn žeevaivue'jjin pi'rğgeet, jiâ-ga tõi šõõddeem skääđ poor jie'llemvue'jj ka'nntemvuõđ. Jie'llemvue'kk oudan ääi'jest di pâstt šiõttlõõvvâd da va'rrjõõttâd äimmõsmuttsa obbvääldlânji. Puäz3tääll tuejjad jiijjâž beä'les Lää'ddjânnam illneutraalvuõtt-täävtõõžž ästtjem diõtt.

Puäz3hâaid kõskksâi'jest liä ri'jtteei, juõmâs da määnghämmsaž viistsâi'j da kuäivaspääi'k. Tä'lvvpâi'j lââ'sspeâmm'mõš lij vue'kkeš da nokk tâ'l, gu tõn taarbšet. Jee'res mäddââ'nne-maalli šõddeem tiâdd lij määžna da puäz3hâaid kõõsk jee'res mäddõõ'nn'jid liä pue'r. Paalgâskââ'dd tuejee õhttsažtuâj jee'res toi'mmjee'jivui'm viistsâi'j da kuäivaspaai'ki sâi'j pue'reem diõtt. Puäz3hâidd lij aktiivlaž tâimmai luâđ määnghämmsažvuõđ kâ'ddjen puäz3hâiddamvuu'dest.

TUÄJJ-JOUKK NORRÕS DA TUÄJJ

Tuäjj-joouk toi'mmjempââ'jj leäi 1.11.2021–28.2.2023. Tuäjj-joouk saaggjää'dtee'jen tääimai Tapani Sirviö (MMM) da väärssaaggjää'dtee'jen Hannu Linjakumpu (Lappi JJP-kõöskõs). Tuäjj-joouk vuäzzla le'jje Katja Holmala (LUKE), Mika Kavakka, Anne Ollila da Tiina Sanila-Aikio (Paalgâskoo'ddi õhttõs), Markku Karjalainen (MTK Tâ'vv-Lää'ddjânnam), Riku Lumiaro (Lää'dd luâđsuõ'jjeemlett;), Asko Länsman (Sää'mte'ğğ), Samuli Myllymäki (Meä'cchalltõs), Sirpa Rasmus (Lappi universite'tt) da Risto M. Ruuska (Lappi vu'vddvaaldâšmkoontâr).

Tuäjj-joouk piisren le'jje Päivi Kainulainen (Lappi JJP-kõöskõs) da Marja Anttonen (Paalgâskoo'ddi õhttõs). Sirpa Rasmus (Lappi universite'tt) leäi raportâ'sttempiisren. Vooudlaž ä'sstobddjen ku'lleš puäzjhâiddamvuu'd jee'res beä'lid ee'ttkõõ'sti puäzjee'žžeeid (Ari-Heikki Aikio, Hannu Ranta, Matti Riipi da Mika Käsmä). Täällanalyysid valmštõõli tu'tkkeei Jukka Tauriainen Luättree'ğğesvuõttkõöskõöžžast. Tuäjj-joukk kuuli lââ'ssen jee'res suõ'rji ä'sstobddjid.

Tuäjj-joukk noorõõdi 13 vuâra. Tuäjj ääi'j mie'ldd COVID-19 -pandemia äigga, da tä'st kiävee'l jää'ttem-da noorõõttâmraä'jtõöžž vaakte tuõjju – suurmõs mie'rr sâbbrin jä'rjsteš ougglös- le'be hybridsâbbren. Tâimm'mõõžžast le'jje vue'lltuäjj-joouk, kook noorõ'tte jiiijâs äi'ğğtaaul mie'ldd, tue'jje tiõttum ä'sšobbvuõđid, da pu'htte e'tkõöžžeez tuäjj-joouk õhttsaž sâbbrid. Tuäjj-joouk vuäzzlai eettkâsttam vue'ssbeä'l vuässõ'tte aktiivlânji tuõjju jeä'rbi mie'ldd mäנג sagstõõllâmpõ'mmai pääi'k.

Tät loppraportt âänn se'st tuäjj-joouk e'tkõöžž paalgâskoo'ddi mie'ldd viistsââ'j da kuäivaspaai'ki häidd-da ââ'nnemplaani tâimmam-maallân. Lââ'ssen tõt âänn se'st tuäjj-joouk kõskksaž siâzttõöžžid jee'res oudâsviikkâmtaarin. E'tkõöžž da siâzttõöžž ouu'dee juâkksaž beä'lnes kuuitâg õõt keäll'jemvuõđ pie'kkraajjin: ekolooglaž, tällõöžžlaž, sosiaal'laž le'be kulttuurlaž keäll'jemvuõđ. Jie'llemvue'jj keäll'jemvuõtt miärkat, što nu't änn'jõž gu puõ'tti puõlvõõggin liä pue'rjie'llemvue'jj vue'kkâttmõöžž vue'itlvažvuõđ, da što jie'llemvuâkka õhttnee'i tu'mmstõktuâjast da tâimm'mõöžžast vää'ldet pirrõs, ooumaž da tääll tää'ssverddsânji lokku. Keäll'jeei ouddnummuž beä'lnn lij vääžnai raaveed jie'llemvue'jj jiiijâs innovaatio- da muuttâsvaaldâšmoodd. Tät juurdcemnä'all lij palddlõs muuttâskeäll'jemvuõđ tuärjimmša. Tõn taarbšet ouddâl puki ää'n, gu luättvuâđla jie'llemvue'jj liä mäנגgai odđ va'žžtõöžžid oudâst.

Tuäjj-joouk kõskksaž puäđõöžž õhttne täid kääu'c täävtõ'sse:

1. Häidd- da ââ'nnemplaani ouu'dee puäzviistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki keäll'jeei äännmõöžž
2. Puäzjtääl sagstõõllâmviõkk markknin lâssan
3. Odđ tuäjjneäv pue'ree puäzpe'llstummši oudbeä'lnn cõggmõöžž da va'rrjõõttmõöžž
4. Puäzjhâäid tuärjiosriäžldõõgg pääđtummuž puu't'tem-meä'r vaajtõõllmõöžžast čiolgtet
5. Puäzjhâäid kulttuursaž miärktõs raavasm
6. Õhttsaž rä'tkkummsid kaaunâ puõccui jie'llemsââ'j tuõrvmõššân
7. da puäzjhâiddamvuu'd vaaruâlaž luättmaalli da šlaaji seeiltummšen
8. Puäzviistsââ'j da kuäivaspaai'k da puäzjhâäid tâimmamvuu'd vää'ldet lokku pue'rben mäddâännmõöžžast da tõn plaanummšest.
9. Plaanlaž mottjeei äimmõ'sse šiõttlõõvmmõš lij tää'rkes pie'kk puäzjhâäid pue'ttiäi'j

Tuäjj-joouk kiõtt'tõõllâm tuäggaunnsid jeät referââ'st lopprapoortâst. Ä'sstobddji kuullmõöžž, čiolgtõöžž, sagstõõllâmpõ'mmai da jee'res tuäjj-joouk materiaali liä lookkâmnalla ha'ñkkõs-seeidain:

<https://mmm.fi/hanke2? tunnus=MMM040:00/2021>.

1. TUÄJJ-JOOUK E'TĶĶÕS VIISTSÕÕ'JI DA KUÄIVASPAAI'KI HÄIDD- DA ÂÂ'NNEMPLAANIN.

Tuâjj-joukk e'tĳĳad paalgâskoo'ddi mie'ldd puõccui viistsââ'jj da kuäivaspaai'ki häidd- da ââ'nnemplaani âânnmavälddmõõžž da ju'n jättjam pilotâsttmõõžž juätĳĳmõõžž.

Tuâjj-joukk lij hämmsa piijjâm Šuurmõs soovšum puäz3lääggaid - tuâjj-joukk (MMM039:00/2018) rapoort vuâdald viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki häidd- da ââ'nnemplaani siiskõshämmaz, täâimai kovvõõžž da indikaattor di raajjâm prose'sskovvõõžž. Tuâjj-joukk lij põhttam ou'dde vuâmmšõõžžid vueilvaz lää'jjšiotteemtuõjju õhtnee'l. Tuâjj-joukk âânn vääzn'jen, što ee'jjest 2023 tuejjeem pilotâsttmõõžžid vuâmmšõõžžid da toobdâlm vää'ldet lokku juätĳĳtuâjjast.

Viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki häidd- da ââ'nnemplaani täävtõssân lij ouu'deed puäz3viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki keäll'jeei âânnmõõžžid di optimâ'stted puäz3vesttummuž luâd määnghämmsazvuõd ouu'deei da tuõrvvi naa'lin. Täävtõssân lij â'te jie'llempirrõõžžid pue'rab sââ'jj, da jie'llemvue'jj puäz3pâi'ĳkväärai ainsmâttmõš še pue'ttiâäi'jest. Seâmma vuâra täävtõssân lij uu'ceed puäz3vesttummuž da jie'res mäddâânnmõõžžid kõskksaž ristreeidaid.

Tuâjj-joukk e'tĳĳad meälddõõžž meäldlaž **paalgâskoo'ddi mie'ldd viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki da ââ'nnemplaani täimmam-maall**. Meälddõ'sse liâ norrum häidd- da ââ'nnemplaani vuâd. Ha'ŋĳĳõs-seeidain käunn'je lãâ'zz materiaal täimmam-maalle õhtnee'l.

Täimmam-maall te'sttjet ee'jj 2023 poodd tuejjeem pilotâsttmõõžžid veäĳka kooumâst puäz3hãiddamvuu'd jie'res paai'kin sãjõdõ'tti pilottpaalgâskãã'ddest. Paalgâskoo'ddi õhttõõžžast jã'tt'tai ha'ŋĳĳõs pilotâsttmõõžžid tuärjjeed. Paalgâskoo'ddi õhttõõžžid da pilottpaalgâskoo'ddi lãâ'ssen vasttõsvue'ssbeä'l da kõskksaž toi'mmjeei äâ'n liâ Lappi JJP ja Lappi AVI. Pilotâsttmõõžžid pãäi'ĳ nãrrje toobdâlm da taarbšeei teäđ tiu'ddepiiijmõõžžid õõlgtummuž lãâ'jjšiotteem- dj. jä'rjstummšin.

Hãidd- da ââ'nnemplaan õõlgtu tuõde'ld možt muttsid puäz3hãiddlãĳka da puäz3hãiddasetõ'sse, mie'ldd looggee'l õõlgtõõžžid jãä'ĳĳĳteĳani kuãđđmõõžžãst šõddi sanktioi vuâmmšõõžžid. Hãidd- da ââ'nnemplaani vaikktemvuõd da änn'jõõvvãmvuõd ärvtõõlãt ouddãl õõlgtteei lãâ'jjšiottummuž. MMM täimmam- ja täãllpãan lij viõggãst pãã'j 2023–2026. Tãi ii'jjin tuejjeet taarbšeei lãâ'jjšiotteemtuãj da viiggãt ouddãs täimmam-maall tiu'ddepiiijmõõžžid vee'zz puäz3hãiddamvuu'ddest. Ee'jjest 2025 ärvtõõlãt õõlgtum lãâ'jjšiottummuž taarbid di lãâ'jjšiotteem-muttsin šõddãm resuursi taarbid (Paalgâskoo'ddi õhttõ'sse, di paalgâskoo'ddid HKS-tãâimai resursstaarbi pãäi'ĳ). Ooudãsviikkãmpãã'jest kõskksaž täimmjee'jen liã MMM, Paalgâskoo'ddi õhttõs da paalgãskãã'dd. Lij vääznãi jie'lled sagstõõllmõõžžid še õõnãsjouukivui'm, mã'te Sãã'mte'õg, Meä'cchãlltõs, MTK da mäddvuã'msteei.

Tuâjj-joukk jie'res siãzttõõžž

Hãidd- da ââ'nnemplaani lãâ'ssen pue'ttiãäi'jtuâjj-joukkãst smiõ'tteš jie'res ouddãsviikkãmtaarbid, kooi pãäi'ĳ tuärjjeet puäz3tããl ouddnummuž ka'nntee'jen, keäll'jee'jen da kulttuursãnji miãrkteei jie'llemvue'ĳken. Vuãlla liã norrum kõskksaž obbvuõd, koin tuâjj-joukk oudd siãzttõõžžid. Tãk jiã leãĳku vääznãivuõttjiãrgãst.

2. PUÄ33TALLU JEÄNAB SAGSTÕÖLLÄMVIÕGG

Tuâjj-joukk siâzttâäll ouddçiölgtdõzz suâppâmpuu't'tõõzz/puu't'teeiorganisaatio ooudâsviikkmöššân sagstõöllâmviõgg pue'rummšen. Puu't'teeiorganisaatio lij puu't'tee'ji õ'hteõhttmõš, koon jurddjen lij raaveed jie'llemvue'kkni'kki sagstõöllâmsâ'j markknin da pue'reed puu't'tõõzz plaaneemnellšemvuõđ da viõkkšõsvuõđ.

Jie'llemvue'jj ka'nntemvuõ'tte õhtnee'l sagstõ'lleš **jie'llemvue'jj sagstõöllâmviõgg pue'rummšest markknin**. Sagstõ'lleš vuei'tlvažvuõđâst raavâs puu't'teeiorganisaatio šõõddtumšen da suâppâmpuu't'tõõzz ooudâsviikkmöššân. Tät õölgte'çi jeä'rbi mie'ldd puõlâškapasiteet da kõskknaž õhttsažtuâj ooudâsviikkmöšš. Tuâjj-joukk siâzttâäll, što jie'llemvue'jj se'st tä'rktõõlât suâppâmpuu't'tõõzz / puu't'teeiorganisaatio ooudâsviikkmöšš da verddõõlât maall ouddõõzid da hääitaid. Sagstõöllâmviõgg ooudâsviikkmöš kuâskk nu't kaaupšummšid gu še ha'ŋkkummšid.

Tuâjj-joouk tuâj vuâđald Paalgâskoo'ddi õhttdõzz lij vuei'tlvaž ärvvtõõllâd ouddçiölgtemtuâj jâ'ttummuž puä33tâäl puu't'teeiorganisaatiost da ärvvtõõllâd suâppâmpuu't'tõõzz serddjummuž vuei'tlvažvuõđid. Ouddçiölgtdõzzâst tåimmai ouddmiârkkân vuäitčes ââ'nned jm. mue'rj- da mie'lkkpuu't'tõõzz suâppâmpuu't'tõõzzâst vuõžžum tobdlmid.

3. OĐĐ TUEJJNEÄVVAID VAIGGÄD ŠÕŊŊ- DA LUÄĐÄÄRRMÕÖŽŽID VA'RRJÕÖTTMÕ'ŠŠE DI PUÄ33MÕÖNTÕÖZZI OOUDBEÄ'LNN CÕGGMÕ'ŠŠE

Puä33skääđdlä'kk da -asetõs (Lää'kk puä33tallu šõddâm skääđai ko'rvvummšest 987/2011 da asetõs 656/2016) vuei'tlvâ'stte riikk mä'hssem häittko'rvvõõzid nää'lte'mes šõŋŋ- da luättâärrmõõžžid le'be čõ'rstemnellšem da vaidssa leävnam puõccuid pâššnam jie'llikõöv diõtt. Tõk räjjä lää'jjiõttlvaž tuõrvväsimmaz kâ. puä33jeällmõõžžin šõddâm **puä33prâppummši** poodd. Riikk mähssmi **prâppeemko'rvvõõzzi** veäkka tuõrvât puä33tâällpõrggji juä'tkkem vuei'tlvažvuõđid. Lää'jjiõttummuž meâldlaž ko'rvvõõzid leät mähssam tälvva 2019-2020 šõddâm skääđain. Čiõlgtemtuâj leät tuejjuum tää'lv 2021-2022 beä'lñn. **Tuâjj-joukk lij identifiaštam lää'jjiõttummuž ooudâsviikkâmtaarb**id da tñn lokku vâlddmõõžž tåimma ooudâsviikkâmтуâj vuâđđan. Tâk vuâmmšõõzz kâunn'je tuâjj-joouk ha'ŋkkõs-seidain.

Lää'jjiõttummuž ooudâsviikkâmтуâj lââ'ssen lij tarbb ooudâs viikkâd jie'llemvue'jj jiijjâs tuâjjneävvaid **ooudbeä'lñn cõggâd puä33mõõntõõzid vaajtõõlli puä33jällmõõžžin, di va'rrjõõttâd nää'lte'mes šõŋŋ- da luättâärrmõõžžid di jie'llikõõvid**. Tät miârkte'çi jie'llemvue'jj jiijjâs tåimai vaajtõsmâainai ärvvtõõllmõõžž, ouddmiârkkân paalgâskââ'dd meâldlaž tällõõzlaž va'rrjõõttmõõžž. Gu lää'jjiõttummuž da jie'llemvue'jj jiijjâs tuâjjneävvaid viiggât ooudâs, lij šiõgg vâ'ldded määttaid Taarrâst da Ruõccâst âannmõõžžâst âârri va'rrjõõttâm- da spravdõõttâmkuânsti kiõččlâsttmõõžžin.

Lij vääžnai, što puä33hoi'ddjee'jin da puä33tâäl vaaldšmest lij ââ'nnemnalla ri'jttjeei da ääi'jtääss'saž teâttvuâđđ puä33hoi'ddu kriittlaž šõŋŋ- da luättâärrmõõžžin di jie'llikõõvin. Vuâppâm- da vuâmmšemriäžldõõggid lij šiõgg oou'deed õhttsažtuâjast jee'res tu'tkkemstroittlivui'm. Puä33hoi'ddjee'ji jiijjâs aktiivlaž puä33jeällmõõžžid da jie'llikõõvi vuâppmõš lij šiõgg õhtteed tu'tkkemvuâmmšõõzid. Tät ouddnemtuâj lij tarbb še juurdee'l jie'llemvue'jj šiõttlõõvmõõžž äimmõsmuttsa (kiõčč päi'kk 8).

Tuâjj-joukk âann vääž'njen puõccu tiõrvâsvuõttuâllriäžldõõgg ooudâsviikkmöšš. Tät tuârje'çi jie'llemvue'jj pi'rõggummuž mottjeei jeällmõõžžin da le'čči vääžnai, še veârriaunâs-staanvuõđ kiõččâmvue'jjest. Tuâjj-joukk vuâmmšâtt lââ'ssen, što puõccui beä'lñn ij veäl leäkku âärrmõõžžâst šlaajj meâldlaž pue'rvvââjjamasetõs, čõ'rsteel jee'res oummui häiddmi jie'll'jin.

4. TUÄRJJÖSRIÄŽLDÖK PUU'T'TEM-MEÄ'RIN MEÄDDA

Tuäj-joukk e'tkkad puä3zhåaid tuärjjösriäžldögg pue'rben ouddnemnalla. Kå'ddempuä33- da jie'llempuä33tuärjjööz sâä'jest tuärjjös le'čči pue'ttiäi'jest valddum meädda puu't'em-meä'ri vaajtööllmööžžäst. Tuärjjösriäžldögg muuttäs öölgat čiölgtemtuäj da se'rddemäi'j.

Luättree'ğgesvuöttkööskööz analyys mie'ldd hæ'ddtuärjjöözzi (=kå'ddempuä33tuärjjös) da jie'llempuä33tuärjjöözzi äü'kk kiččläätt se'rddjed veärraunâs-sektoor kuällsest oudârra jee'res toi'mmjee'jid. Hæ'dd- da jie'llempuä33tuärjjööz sâjja le'čči vuâđtöllum mä'hssed puä3zhåaid änn'jöz tuärjjös pue'ttiäi'jest puu't'töözžäst pääđai äärrjen tuärjjössân, kâä'tt le'čči nääi't puâđserdd puu't'tee'ja. Tuärjjösriäžldögg oudâsviikkmöžž älgg pue'ttiäi'jest se'lvted tän vuâđald. Änn'jöz EU komissio tu'mmstök tâ'v tuärjjöözžäst (koon vuâlla jie'llempuä33tuärjjös kool) lij viöggâst ee'jj 2027 lo'ppe. Ee'jjest 2028 ää'ljee'l suävldet komissio odđ tu'mmstögg. Sagstööllmöš odđ puu't'em-meä'rin pääđ tuärjjösriäžldöggâst älgg möönnâd MMM jâä'dtummsin tön oudbeä'lnn.

5. PUÄ33HÅAID KULTTUURLAŽ MIÄRKTÖÖZZ OUDAB RA'VVSUBÂN

Tuäj-joukk e'tkkad puä3ztääl da luättjie'llemvue'jji raajâstuärjjösläin vaikktemvuöđ di odđ tuärjjösmaalli toi'mmjemvuöđ ärvvtööllmööžž tu'tkkummuž mie'ldd. Tæt šööddci ii'jjin 2023–2024. Tu'tkkummšin älgg jeä'rben vä'ldded lokku sä'mmlai ä'rbbvuöđlaž puu't'em-maallid jurddem tuärjjös da rä'tkkummuž ra'vvsübân vä'lddvoüttân ä'rbbvuöđlaž puu't'em-maallid oodeemnalšem EU komissio tu'mmstö'kke ii'jjin 2025–2026.

Tuäj-jooukâst sagstö'lleš jie'llemvue'jj **kulttuurlaž miärktöözžäst**. Puä3zhåiddamkulttuur lij jie'lli da jiijsnallšem pie'kk pääiklažoutstöözzi kulttuurä'rb vee'zz puä3zhåiddamvuu'dest. Puä3zhåaid jie'llemvue'kktäim oudâsviikkmöš öhttan ravvsânji sä'mmlai vuöiggâdvoütte alggmeeran vue'kkâ'tted kiöläs da kulttuurâs. Tuäj-joukk siäzztâäl, što sä'mmlai ä'rbbvuöđlaž puä3ztäällriäžldöggid jue'tket oudâs da ravveet.

Tuäj-joukk siäzztâäl ii'jjid 2023 da 2024 tu'tkkummuž da analyys tö'st, mä'htt änn'jöz tuärjneäv kääzžkâ'stte sä'mmlai ä'rbbvuöđlaž puu't'emriäžldöggi jie'llemviökksažvuöđ. Tuäj-joukk äänn vuâđtöllumnalla vuä3žeed ravvsab vä'lddvoütt ä'rbbvuöđlaž puu't'emriäžldöggi oudâsjuä'tkkummša EU komissio tu'mmstö'kke meersaž puä3ztäälltuärjjöözzi beä'lnn ee'jjest 2026 ää'ljee'l. Änn'jöz vä'lddvoütt lij viöggâst ee'jj 2025 lo'ppe.

Sagstööllmöžžin tuö'tteš läâ'ssen ns. POLURA-lää'jjišöttummuž (Lää'kk puä3ztääl da luättjie'llemvue'jji raajâstuärjjöözzi 896/2011) takai oudâsviikkâmtaarb, kook öhttne jie'llemvue'kknee'kk investâ'stempâstlvažvoütte da vueilvažvuöđid tuö'lljed jm. äidrajjsid.

6. ÖHTTSAŽ RÄ'TĶĶUMMŠID PUÖCCUI JIE'LLEMSÄÄ'J TUÖRVVMÖŠŠÄN DA PUÄ33HÄIDDDAMVUU'D VAARVUÂLAŽ LUÂTTMAALLI ŠLAAJI SEEILTUMMŠEN

Puä33håaid taarb da jie'llempirröõzzi ouu'dabnalla sä'ttemtäävtöõzz liâ täujja liinjâst kõskkneez. Meä'cc- da jeä'ğğluâđ ouu'dabnalla sättmõš jáätt kiött kiõđâst viistsöõ'ji da kuäivaspaai'ki puärnummšin.

Luättjaukki da luâđ määngghämmsažvuõđ kuõskki sagstöõllmõõžžâst lij vuämmšum tuõddârluâđ suõjjlummuž spesiaaltarbb. Tuâjj-joukk e'tĳĳkad, što tuõddârluâđ suõjjlummmšen čiolgte'češ öölmäsäukkai foond alltummuž. Fondd vuäitči lee'd odđ tåimmam-mall, koin nuu'bb beä'lnn tuõrvât puõccui jie'llemsäâ'jj, da nuu'bb beä'lnn tuõ'lljet da raaveet tuõddârluâđ määngghämmsažvuõđ.

Tuâjj-jooukâst ka'ğgeš ou'dde luâđ määngghämmsažvuõđ tuõ'lljummuž da raaveem taarb. Tuõ'lljummuž da raavummuž tuejjeet jeä'rbi mie'ldd jie'llempirröõzzi ouu'dabnalla sättmõõžž da luâtthåaid pääi'k. Tuâjj-jooukâst tuõ'tteš, što **luâđ määngghämmsažvuõđ raavummuš lij seämma ääi'j puä33jie'llemvue'jj pue'rrvuõtt**. Ouu'dabnalla sättmõš jáätt kiött kiõđâst puä33viistsöõ'ji da kuäivaspaai'ki säâ'j puärnummšin. Tât â'pet lââ'zzat puä33håaid muuttâskeäll'jemvuõđ äimmösmuttâz šöõddtem vaaiktöõzzi vuâstta. Jie'llemvue'ĳĳ vuäitt tuärjjeed luâđ määngghämmsažvuõđ suõjjlummuž da ra'vvjummuž puä33håiddamvuu'dest jeä'rbi mie'ldd puä33vesttummuž optimâsttmõõžžin hâidd- da ää'nneplaani veäkka (päi'ĳĳ 1) di tuärjjösriäždöõgg vää'ldee'l päđđai puu'ttem-meä'rin (päi'ĳĳ 4).

Tuâjj-jooukâst sagstö'lleš jeä'rben **tuõddârluâđ suõjjlummuž taarbâst**. Lää'dd ärvvtöllum šlaajin tuõddârluâđâst liâ prosentuaalânji pukin jäänmõsân vaarvuâlaž šlaaj. Tuõddâršlajjöözz vaarrân liâ jeä'rben äimmösmuuttâs, puõccui ve'sttemteädd, da täi öhttsažvaaiktõs. Odđsab tu'tĳĳkummuž mie'ldd aarktlaž vu'vdd pakkân čiolggsânji já'ttlubân gu skääđsuâl kõskkmeä'rin. Pakknummuš šöõddat ku'kes äi'ğğkõõskâst jönn muttsid puä33viistsöõ'jid da kuäivaspaai'kid. **Tuâjj-joukk e'tĳĳkad "Puõccu da tuõddârluâtt" -foond veiddsab sagstöõllmõ'šše**. Jõs veiddsab sagstöõllmõš čuä'jat foond taarblažvuõđ, tuâjj-joouk ha'ĳĳkõs-seeidain liâ listtuum tä'rĳkstöõllämpäi'k, kooi vuâđald taarbšeei juätĳĳtuâjj vuäitčeš játt'ted.

Sagstöõllmõõžžin tuõ'tteš, što puä33håaid taarb da jie'llempirröõzzi ouu'dabnalla sä'ttemtäävtöõzz liâ täujja liinjâst kõskkneez. Tuâjj-joukk vuäinn vuâđđtöllumnalla tön, što juätĳĳkast tä'rĳkstöõllât, mä'htt huänn'nam puä33viistsöõ'jid/kuäivaspaai'kid vuä33češ macctum puä33håiddamâänmõ'šše ouddmiârkkân kompensaatioi pääi'k le'be ouu'dabnalla sä'ttemtäâimain. Tân lââ'ssen tuâjj-joukk siäzztâäll, što puä33tâäl toi'mmjeei liâ aktiivlânji mie'ldd jee'resnallšem meä'cctâäl toi'mmjemnaa'li ooudâskiõččlöõddmõõžžin da -ha'ĳĳkõõžžin di **meä'cc da jeä'ğğluâđ ouu'dabnalla sä'ttemha'ĳĳkõõžžin**.

7. PUÄ33TÄÄL SAGSTÕÖLLÂMÕHTTVUÕTT DA SAGSTÕÖLLÂM-MEKANIISM PUE'RAB MÄDDÄÄNNMÕ'SŠE ÕHTTNEEI KÕÕČČMÕÕŽŽIN

Tuâjj-joukk keäčč, što viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki hâidd- da ââ'nneemplaani liâ tuâjjneäv, koon veäkk paalgâskââ'dd vueitte plaaneemnalše'ld seeilted da pue'reed vuu'des viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki sââ'j. Puä33hâiddvuu'dest šõddi jee'res mäddâännmõš vaikat vaiddsânji viistsõõ'jid da kuäivaspaai'kid da puä33hâaid täimmamoudldõõzzid, gu jie'llemvue'kk lij kidd luättviistsõõ'jin da kuäivaspaai'kin da puõccuid luõvâsnallšem vesttummšest.

Paalgâskoo'ddi da jee'res mäddâännmõõžž kõskksaž sagstõõllmõõžžid riikk jânnmid kuõskke'l ohjjad puä33hâiddläâ'jj 53 paragraff. Tuâjj-joukk vuâinn, što mäddââ'nnemha'ġkkõõžžin jie'llem sagstõõllmõõžž jee'res ve'rġġni'kkivui'm vaajtâ'le ââ'n šuure'ld siiskõõž mie'ldd da vaaiktõsvuõđ mie'ldd. Seämma poodd jee'res mäddâännmõ'sše õhttnee'i ha'ġkkõõž lâssne ânn'jõõžžâst viõkksânji puä33hâiddamvuu'dest, koon mie'ldd viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki pie'kkummuš da väjnummuš liâ raajjâm puä33hâaid miârktee'i važžtõssân.

Pue'ttiäi'jtuâjj-joukk siâzztâäll, što viistsââ'j da kuäivaspääi'k da puä33hâaid toi'mmjemvuu'd di paalgâskoo'ddi hâidd- da ââ'nneemplaani vâä'ldet lokku pue'ttiäi'jest pue'rben mäddâännmõõžžâst da tõn plaanummšest. Tât ooudldâstt še ouu'dab sagstõõllâmvue'jji da dialoog raajjmõõžž jee'res mäddâännmõõžž da puä33hâaid kõ'skke.

Tuâjj-joukk siâzztâäll, što puä33hâiddläâ'jj 53 paragraff ääi'jtää'ss'eamtaarb ärvvtõõlât seämma poodd, gu viistsõõ'ji da kuäivaspaai'ki hâidd- da ââ'nneemplaani vuei'tlvaž õõlgteei läâ'jjiõttummuž vuäžžat rä'tkkuum. Tuâjj-joukk keäčč še, što vuu'diâännmõõžž plaanummšest älgg tuõrvvâd da ainsmâ'tted puä33hâaid täimmam- da ooudâsviikkâmõõlgtõõžž. Mäddâännmõõžž mäâġgtäävtoõžžlaž plaanummuž raaveem diõtt da jee'res toi'mmjee'ji teättvuâđ raaveem diõtt lij tarbb še ainsmâ'tted, što plaanummuš taarbšeei teättaunstõõžž mäddââ'nnemha'ġkkõõžžid õhttnee'i liâ ä'sšvuä'mstee'ji ââ'nnemnalla vuõiggäiggsânji, ri'jtteei tää'rkesvuõđin da ri'jtteei ääi'jtâss'sižžen.

8. MOTTJEEI ÄIMMÕ'SSE ŠIÕTTLÕÕVVMÕŠ PIE'KĶEN PUE'TTIÄÄI'JTUÂJ

Äimmõsmuttâs lij tän peei'v tuõttvuõtt. Äimmõspoliitikk täävtõssân lij, što õhttsažkââ'dd jee'res sektor tuõ'llstâ'le pie'kken äimmõsmuttâz, da što õhttsažkââ'dd lij šioõtlõõvâm äimmõsmuttâz tõid vaaiktõõžžid, koid ij vuei't vie'ltted. Puä33jie'llemvue'kk taarbaš še plaanuum šioõtlõõvvmõõžž. Tõn diõtt tuâjj-joukk âänn vâäzn'jen puä33tâäl äimmõsmuttsa šioõtlõõvâmplan le'be äimmõsçuâggaskaart raajjmõõžž õõutsââ'jest jie'llemvue'jj da čõõnâsjooukivui'm.

Pääi'kest 3 peäggtum vuâppâm- da äinnamriâžldõõggi ooudâsviikkmõš lij vâäznai äimmõsmuttsa šioõtlõõvvmõõžž beä'lnn. Täâzz koo'll miârkteeinalla še puõccu tiõrvâsvuõ'tte da pue'rrvââjima õhttnee'i teâđnoormõš da -vâä'ltummuš. Teâđvâä'ltummuž da vuâ'pstõõž taarbšet jeä'rbi mie'ldd äimmõsmuttâz puõccuid tuejjeem tiõrvâsvuõđlaž važžtõõžžid da vaarid va'rrjõõttmõõžž diõtt di täimmam-naa'li ooudâsviikkmõšsân puä33hâaid kee'ddest.

9. TUÄJJ-JOOUK JEE'RES VUÄMMŠÖÖZZ

Jönn zeevai ko'lle Lää'dd luöttu, še puäzzhåiddamvuu'dest. Jönn zeevainaa'lin äâ'net huöl ku'kesäiggsânji da täävtöözlažnalla nää'llhåiddamplaani veäkka. Tuäj-joukk kuuitâg keäčč, što jönn zeevainaa'li ouu'deen le'čči tarbb viikkâd ooudâs määngpeällsânji täimmam-maallid puäzzskääđai ooudbeä'lnn cöggmõ'sše. Miärkteei jönn zeevji tuejjeem skääđ vaakte puäzzjie'llemvue'jj ka'nntemvuõ'tte. Jönn zeevai nää'llhåiddmööžž lââ'ssen täimmam-maall vuäitči lee'd puäzzhåaid vue'jji ooudâsviikkmöš da mäddânnmööžž planummuš. Ooudâsviikkâmtaarb liä še jönn zeevai tuejjeem puäzzskääđai vuäppâmtäimm'mööžžâst di jönn zeevji ärvvtööllmööžžâst.

Mâ'te pukin alggpuu'ttööz suõ'rji reäuggjin, puäzzhoi'ddjee'ji vuäittmõš lij kiččlödđamnalla. Tuäj kuärmtemvuõđ kiöččât lâssnam. Ouddmiärkkân mottjeei äimmõs, veiddnee'i mäddânnmõš da määngain paalgâskoo'ddin öll'jen pöõšši jönn zeevai tuejjeem puäzzskääđ šöõdte jiogggaž jeä'd puäzzhoi'ddjeeipiärrjid da -öhttsažkoo'ddid. Ei'dde puättam tu'tkkummši mie'ldd puäzztuâjast kiöččlââ'stet leekkas täujja positiivlaž tobddjid, pääđvuõđ, tä'rmmesvuõđ, leklvažvuõđ da äššasvuõđ. Tuäj-joukk tuätt, što puäzzhoi'ddjee'ji pue'rrvâäjjam da vuäittmõš liä vääžnai pie'kk jie'llemvue'jj keäll'jemvuõđ, ij-ga täid suäv väjldâ'tted, gu pue'ttiäi'jtuâj jue'tket. U'ccen leša konkreetlânji läu'kken tuäj-joukk peäggat Sosiaal- da tiõrvâsvuõttministeriast čiołgtöözžâst äärrai säjjsažveäkka äâ'nnemnalla äärrai čiašsmeä'r lââ'zztem da säjjsažveä'kkvuâđai veeidummuž ouddmiärkkân puäzzhoi'ddjee'ji piäruõvâsvuõđ ääigas.

E'tkköözz da siäzztöözzi vuäđđööttmööžž

Tuäj-joukk e'tkkõs da siäzztööz vuäđđâ've obba'rvvõ'sse, ko'st liä valddum lokku:

- Šuurmõs soovšum puäzzläägg -tuäj-joukk (MMM039:00/2018) e'tkkõs puäzzlääggai meäldlânji lââ'sstâimman: öłgteei paalgâskoo'ddi meäldlaž puäzzviistsõ'jji da kuäivaspaai'ki hâidd- da äâ'nnemplan;
- Halltõsprograamm kee'rjeem, koon mie'ldd "ouu'deet puäzztääł ouddnummuž ka'nntee'jen, keäll'jee'jen da kulttuursânji miärktee'jen jie'llemvue'kken";
- MMM lää'jjsiõtteemplan äi'ğğtaau'livui'm;
- Veiddsõs ä'sštobddikuullmõš da pä'jjel ee'jj peštam ä'sštobddji tuäj-joukktuâj.

Meälddõs: Hâidd- da äâ'nnemplan vuäđđ. Meälddöözžâst e'tkkuum lââ'ssen ha'ñkkõs-seeidain lij hâidd- da äâ'nnemplani prose'sskovõs da ee'kk-keäll di täimmam-maall tää'rkes päi'k jiijjâs-i ä'sškii'rjin.

Paalgâskää'dd viistsõ'jji da kuäivaspaai'ki hâidd- da äâ'nnemplan tuejjeet pääđdokumenttân da tön čöõđ viikkmöžž raportâsttmõš puätt paalgâskää'dd ee'kkčiołgtöözž meälddõssân.

HÄIDD- DA ÄÄ'NNEMLAAN VUÄÐÐ

Raajjämpei'vemie'rr:

[Paalgâskââ'dd nõmm]

PUÄ33VIISTSÖÖ'JI DA KUÄIVASPAAI'KI HÄIDD- DA ÄÄ'NNEMLAAN II'JJID[____-____]

1. JÄÄ'ÐTÖS - PAALGÄSKÄÄ'DD KOVVÖS

Mäddkâ'dd:

Dommkâ'dd:

Jee'res kââ'dd paalgâskââ'dd vuu'dest:

Šorrös: (Riikk mäadd %: privattmäadd: %)

Šuurmös soovšum jie'llemvuä33mie'rr:

Puä33vuä'msteei:

• Paalgâskââ'dd puä33häiddam-mall da puä33tuäj

- Takai puä33häiddam-mall da puä33tuäj (ouddm. puä33lääkkutuäj-jou'kke õnum e'tkköõzzâst)
- Lää'sspeämm'möš da aiddu piijmös - änn'jös-sää'jj da plaan da täävtöõzz ooudâsviikkmöššân
- Huällainsmâttmös, porrmöštuõrvv, raajjstaanvuõtt dno.
- Vue'ssnekraajâs da juätkkemvuõtt: ouddm. tuäjviõkk
- Puä33hääid juätkkemvuõd tuõrvvmöš jie'llemvue'kken - vaar da vuei'tlvažvuõd
- Tuäjinaa'li kovvös, mä'htt paalgâskââ'dd väldd lokku ouddm. pirrösa'šš tuäjai plaanummšest da čöõd viikkmöžžâst

• Viistsâäj da kuäivaspaai'k da tõi äänmös

- Viistsöõ'ji da kuäivaspaai'ki da kuäivaspaai'kk/viistsâäj-järrös kovvös
- Kaart, jös vaalset kuäivaspaai'kk/viistsâäj-järröstâäim
- Viistsöõ'jid da kuäivaspaai'kid vaaree tvejjei da paalgâskââ'dd resuurs di vuei'tlvažvuõd tõi ooudâsjuä'tkkummša
 - Ää'šš, kook vaakte viistsöõ'ji da kuäivaspaai'ki ää'nnemvuõtte
- Kä'ddempuä33puäđ: Teädd da meär, puä33kâ'ddemäi'j (jös täimman ääigaž puä33kâ'ddemäi'gğ)

• Jee'res mäddäänmös da puõccui viistsâäj da kuäivaspaai'k

- Kovvös jee'res mäddäänmööžžâst
- Puä33hääid täimmam- da ooudâsviikkâmouddöõzzi tuõrvvmöš (ouddm. kää'vvtös: ju'n äärrai kää'v)
- Paalgâskââ'dd täävtöõzz viistsöõ'ji da kuäivaspaai'ki seeiltummša da jeälltummša di viistsöõ'ji/kuäivaspaai'ki sääj pue'rummšen. Toobdstet, ko'st liä pue'rummuž kai'bbjeei viistsâäj- da kuäivaspaai'kkvuu'd.
- Paalgâskââ'dd tuõiv mie'cchäiddamtuäjast ouddm. vuu'd ko'st vuäitčeš tvejjeed hä'rveem, vääššhäiddmöžžid, jie'resää'kkraajâsnällsem mie'cchäiddmöžž.

• Mäaddšöddummuš da pöõšši aazztös

- Puä33häiddlää'jj mie'ldd ko'rveemvuäla skääđai cõggmöš da resuurs.

2. VAALŠEMVUÅLA TÅÅIM DA TÕI TEÅUDDJEMNÄÄ'L

- kue'htt viidâst puõ'djin

1. Uu'ccmõsân 7 % jie'llempuäz3meä'r kie'ppeem kõskkvuõdâst šuurmõs soovšum jie'llempuäz3meärra

Tååimain paalgâskâ'dd tu'mmai ââ'nned jie'llempuäz3meä'res jäänmõsân 93 %:st šuurmõs soovšum jie'llempuäz3meä'rest. Tååimain kiččlet pue'reed tä'lvkuäivaspaai'ki ââ'ntemvuõđ kuäivaspäi'kkteädd kie'ppee'l.

Tuäj-joook jee'res vuämmšõõzz:

- Paalgâs máhđulâšvuotâ meridiđ ääšist eenâblohomiarádâssáin váátá lahâhubâstus puásuituálulaahân. Tááláá laavâ mielđi poccui mere keeppidmist vuálá stuárráamus suovvum lovo ij pyevti meridiđ ko ihân häävild. Puásuituálulaavâ kalga nubásmittiđ, vâi paalgâs puáhtá meridiđ oovtâ ive häävild kuhheeb ááigán puásuilovo vyeleedmist.
- [Laahân tarbâšuvoo meiddei kirjim tast, maht paalgâs puáhtá toimâđ, jis kiinii uásálâš ij nuávdit miárâdâs puásuimere keeppidmist.]
- Puásuituálulaavâ puásuimere meridem robdâiävtu tälvikuátumij kyeddimnaavcâst kolgáččij tarkkuđ tááláá ääigi puásuituálu já kuátumij háarán.

Kovvõs čõõđ viikkmõõžžâst:

- Paalgâskâ'dd kovvad jiijjâs saa'nin, mä'htt viikkâd čõõđ puäz3lâagg la'skkummuž le'be jäänmõsân 93 %:st âänmõõžž.
- Paalgâskâ'dd tuejjad (taarbšeen) täävtõõzz va'steei kâ'ddempuäz3plaan, što pââšš tä'st lâaggast vee'zz lâáiee'kkpâaj ääi'j.

Indikaattor da vuáppmõš:

- Loopplaž jie'llempuäz3mie'rr puäz3logstõõggâst, da lij-a uu'ccmõsân 7 % vuålla šuurmõs soovšum jie'llempuäz3meä'r.

2. Ääi'jeld a'lğgi puäz3kâ'ddemäi'ğğ 1.6.–15.11. kõskksaž poddân le'be ouddâl pääđkuäivaspäikka serddmõõžž

Tååimain paalgâskâ'dd čõnnâtt kâ'dded puõccuid skamm-mannu peä'lräija mõõnee'st 2/3 (67 %) puäz3hâid-damee'jj kâ'ddempuõccuin. Le'be vaajtõsmääinsânji puõccui kâddmõõžž a'lğge tuejjeed ouddâl jie'llempuõccui pääđ tä'lvkuäivaspaai'kid serddmõõžž. Tååim täävtõssân lij šea'stted tä'lvkuäivaspaai'kid uu'ccee'l kâ'ddempuõccui tä'lvpoddasaž kuäivaspaai'ki âänmõõš.

Kovvõs čõõđ viikkmõõžžâst:

- Vuei'tlva puârast äävuumnalla tåimm'mõõžž kovvõs; plaan, mä'htt pââ'stet teåuddjââ'ttet äiggasaž puäz3kâ'ddemäi'ğğ. Puäz3oocâmtuâj: kuä'ss tuejjeet da mä'htt tuejjeet?
- Ko'st tä'lvkuäivaspäi'k, mä'htt puõccuid tok viiggâst, mä'htt tók ââ'net to'ben?
- Vuei'tlva vaar, kook vuei'tte vaaktet tõõzz, što jeät tååim vuei't čõõđ viikkâd.

Indikaattor da vuáppmõš:

- Puäz3kâ'ddemäi'ğğ ouddâl 15.11.: Pikalõõzzi da pikalõõzzi ååugbeä'lnn koddum puõccui pei'lvmeä'r, pikalõõzzi kâ'ddempuäz3meä'r + kâ'ddempuäz3mie'rr vaalmâš puäz3logstõõggâst
- Puäz3kâddmõš ouddâl tä'lvkuäivaspaai'kid se'rddjummuž: kovvõs tä'lvkuäivaspaai'kid se'rddjummušest + pikalõõzzi kâ'ddempuäz3meä'r + obb kâ'ddempuäz3mie'rr vaalmaš puäz3logstõõggâst
- Čiõlgtõs tõ'st, mii vaaikat pikalõõzzi âännmõõšše da tä'lvkuäivaspaai'kid se'rddjummuša, ouddm. lij-a čáčõs jiõŋŋâm mâ'ŋŋeld ljn., luättâárrmõõžžži lokku välldmõš
- Kovveet määin, jõs jiâ leäkku vuõzžum puäz3kâddmõõžž valmmša ouddâl 15.11. Vuâđđ mokstummuša vuáitt lee'd luättâárrmõõžžži lââ'ssen še vue'z3kauppvue'kk.

3. Jee'eljänmi sââ'j pue'rummuš

Tâimm vuäitt ââ'nned se'st kuäivaspaai'kk/viistsââ'jj-jârröõzz oudâsviikkmöõžž puäzzkiöččmöõžž le'be äiddrä'tkkummsi veäkkä. Tââim täävtössân lij jââ'dted puöccui jââttmöõžž da vesttummuž di cöggâd puöccuid kuä'rjeemen jee'elpaai'kid muötgâte'mes äi'ğgen. Puöccu â'lğge se'rdded meädda tä'lvkuäivaspaai'kin ouddâl muötti suddmöõžž keäđđa.

Kovvös čöõd viikkmöõžžâst:

- Tä'lvkuäivaspaai'ki ja viistsââ'jjvuu'di kovvös.
- Kovvös tö'st, mä'htt tââimat, što puöccu jiâ leäkku tä'lvkuäivaspaai'kest muötgâte'mes äi'ğgen. Vuei'tlvaž kuäivaspaai'kk/viistsââ'jj-jârröõsäidai kovvös. Plaan vuei'tlvaž ođđ raajjânnallšem ääidain. Puäzzkiöččâm kovvös. TOKAT-aunstöõzz kaart kuäivaspaai'kkvuu'din da viistsââ'jjvuu'din.
- Kovvös puöccui se'rddjummšest meädda tä'lvkuäivaspaai'kest oudbeä'lñn muötti suddmöõžž.

Indikaattor da vuäppmõš:

- Tõn tuöđtummuš, mä'htt puöccuid ââ'net meädda puuttmö'sše lää'des tä'lvkuäivasvuu'din vä'lddveärlaž tä'lvkuäivaspaai'j ââugbeä'lñn. Tõn tuöđtummuš, mä'htt puöccui jââttmöõžž da vesttummuž jââ'dtet. Ouddmiârkkân:
 - Paalgâskââ'dd le'be čioğgârkoo'ddi tä'lvkuäivaspaai'ki âânnmavälddmöõžž ääi'jpodd da puäzzmie'rr le'be puäzzvuä'mstee'ji äiddpoortummša valddum puöccui peei'v da meä'r, kuä'ss puöccu liâ meädda âânnmen kuäivaspaai'kid (köskkmeärrsaž aiddu pijjum puöccui mie'rr paalgâskââ'ddtäâ'zzest).
 - Paalgâskââ'dd vuei'tlva tu'mmstöõgg kuäivaspaai'ki âânnmöõžžâst da vuei'tlvaž čuä'jtummšest čioğgârkoo'ddid.
 - Paalgâskââ'dd puöccui vuei'tlva päai'ktemsââ'j (ouddm. snimldök karttsuävldöõžžâst ööutuâra mannust). Čuä'jtet, što puöccu liâ tiöttum vuu'din keässa da čâhčča.
 - Kovvös kie'ssčuoçpoptökpai'kin, ko'st puöccuid norrum ääidaid keässa.
- Čiołgtöõžž vuei'tlvaž mokstummšin visttsöõ'jid serddmöõžžâst le'be viistsöõ'ji âânnmöõžžâst
 - ouddm. šõngâârrmöõžžâst vaikktõs, jõnn žeevji da jee'res mäddâânnmöõžž tuejjeem oudbeä'lñn tie'dkani âârrai heämmöõžž.

4. Viistsââ'jj-jârröõzz oudâsviikkmöš

Tâimm âânn se'st puöccui kie'ssvesttummuž jââ'dtummuž nu't, što tõin ouu'deed luäđ mäñghämmsažvuöđ da cöõggât miösttjöõvmmöõžž. Jââ'dtee'l puöccuid vuei'tlva jâânnai meädda še aaztöõžž da mäddšöddummuž vuu'din vuei'tet kie'ppeed še puäzzhââid da jee'res intressjoouki da jie'llemvue'jji köskksaž risttreeidaid. Kie'ssäi'j puöccuid älgg ohjjeed ve'sttee vuu'din, koin vesttummsin lij äü'kk luäđ mäñghämmsažvuö'tte.

Kovvös čöõd viikkmöõžžâst:

- Paalgâskââ'dd ee'jjpâjjsaž viistsöõ'ji čuä'jtummuš, kie'ssvesttummuž mie'rrmeäldlaž till'löõvmmöš.
- Kovvös mäñghämmsažvuöđ ouddnummsen vesttummuž veäkkä.
- Kovvös häaitai cöggmöõžžâst kie'ssvesttummuž jââ'dtee'l.

Indikaattor da vuäppmõš:

- Aaztöõžž le'be mäddšöddummuž häaitai uuccummuš: kovvös, mii lij ju'n tuejjuum le'be mäid paalgâskââ'dd aktiivlânji tuejjad.
 - AVI:st tââimaid jââ'dtam vuäppâmää'sš kiölddum vuu'din âârram puöccuin (tââim liâ: moštt'tõs, vuâmmšöõžž kiddtummuš, au'žžjummuš le'be jee'res tâimm).
 - Kovvös, mäid tuejjeet: ouddmiârkkân ääid da tõi kuddân âânnmöš, puäzzkiöččmöš, čuošksuõj, šiilpeäld
- Kie'ssviistsöõ'ji kovvös, puöccui vesttummuž kovvös kie'ssviistsââ'jest, äiddummuž teäddsââ'j.
- Kovvös, mâkam kuânst kie'ssvesttummuž jââ'dtummuš ââ'net: ouddmiârkkân puäzzkiöččmöš, äiddummuš, šiilpeäld, čuošksuõj
- Puöccui vesttummuž čuä'jtummuž kie'ssviistsöõ'jin, ouddmiârkkân:
 - Paalgâskââ'dd puöccui vuei'tlva päai'ktemsââ'j (ouddm. snimldök karttsuävldöõžžâst ööutuâra mannust).
 - Kovvös kie'ssčuoçpoptökpai'kin, ko'st puöccuid norrum ääidaid keässa.

5. Paalgâskoo'ddi le'be čioġġârko'o'ddi ôhttummuš le'be ôhttsažtuâj ooudâsviikkmoš

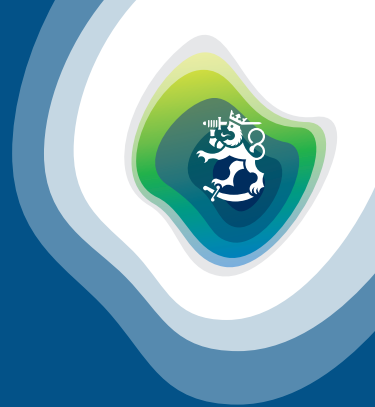
Tâimm ânann se'st jiôççtâattlaž paalgâskoo'ddi ôhttoôvmoôžžid. Tâaim täavtôssân lij viistsôô'jin da kuäivaspaai'kin mäangpeällsai da tâimmjab paalgâskoo'ddi raajmoš, kuäivas/viistjânnmi mäanghämmsaž-vuođ lââ'zstummuš da toi'mmjeei kuäivaspäi'kk da viistsââ'jj-jârrôözz riâšsmoš di puäzžhâidduâjai viouseem da kuuli šeaštmoš. Kooi-ne vuu'din čioġġârko'o'ddi jiôççtâattlaž ôhttummuš le'be ôhttsažtuâj lââ'zstummuš vie'kkte'či čioġġârko'o'ddi kuäivas/viistjânnmi mäangpeällsi'žžen šoddmôôžž da puôccui kuäivas/viistsââ'jj-jârrôözz da tõi ânannmoôžž ooudâs viikkmošše.

Kovvôs čôôđ viikkmoôžžâst:

- Plaan kuäivaspaai'ki da viistsôô'ji ânannmoôžžâst, kuäivas/viistsââ'jj-jârrôözzâst, puäzžhâidduâjai viôkkšummšest ođđ paalgâskââ'ddest le'be čioġġârko'o'ddi le'be ôhttsažâânnmoôžžâst âarrai â'lddpaalgâskoo'ddi vuu'din.
- Â'lddpaalgâskoo'ddi keerjlaž suâppmoôžž lââiee'kkpâjja: ôhttsažâânnmoôžžâst âarrai viistsââ'j da kuäivaspäi'k, ôhttsažtuâj puäzžhâidduâjai

Indikaattor da vuâppmoš:

- Paalgâskoo'ddi tu'mmstôġġ da AVI tu'mmstök paalgâskoo'ddi ôhttoôvmoôžžâst
- Paalgâskââ'dd vuei'tlvaž tu'mmstök čioġġârko'o'ddi ôhttoôvmoôžžâst
- Paalgâskoo'ddi kôskksaž suâppmošše kee'rjuum aa'sši seu'rrjummuš
- Kovvôs ôhttoôvmoôžž le'be ôhttsažtuâj vaiktôôžžin: mii lij muuttâs puôccui viistsôô'ji da kuäivaspaai'ki ânannmoôžžâst, puäzžhâidduâjai viôkkšummšest.
- Äi'ġġsuonn: paalgâskoo'ddi ôhttoôvmoš veekk jiijjâs ääi'jes. Puôccui viistsôô'ji da kuäivaspaai'ki muuttâs veekk puäzžpuôlvôôġġi ääi'j. Tõn ääi'j veekk še puäzžhâid riâšsmoš. Seämma tâaim va'lljummuš ôôlgçi lee'd vuei'tlvaž keäççlôôžžâi âarrai lââiee'kkpôô'jin. Vuôssmôs HKS-pââ'jest ôhttoôvmoš, nuu'bb lââiee'kkpââ'jest vaiktôôžžin seu'rrjummuš.
- Paalgâskoo'ddi ôhttsažtuâj lââ'zstummuš tââimai teâuddjummuš
- Mâid leät täavtôllum, lij-a täavtôs ôsttum? Liâ-a kuäivaspäi'kk/viistsââ'jj-jârrôözz mie'rrmeâldlaž-nallšab da tuâjai tuejjummša ôhttneei vaiggâdvuođ keäppnam? Liâ-a puôccui kiôtt'tôllum viôkkšubân? Liâ-a puôccui šôddeem häät keäppnam?

Puä33tääI pue'ttiääi'jtuâjj-joouk loppraportt:

**KA'NNTEEI, ĶEÄLL'JEEI
DA KULTTUURSÂNJI MIÂRKTEEI**

PUÄ33TÄÄL ÅRRA